

KSIAŻKI W PIGUŁCE

Cena niezależności

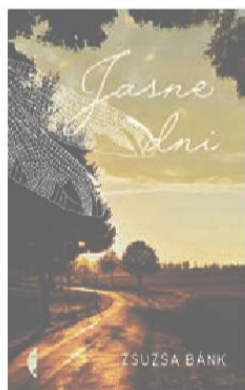

Tony Judt, Brzemie odpowiedzialności: Blum, Camus, Aron i francuski wiek dwudziesty, przeł. Michał Filipczuk, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2014.

Od afery Dreyfusa, poprzez skandal Vichy, po zimnowojenne spory o komunizm, kapitalizm i kolonializm, rytm życia intelektualnego Francji wyznaczały gwałtowne konflikty. Tony Judt kreśli portrety trzech uczestników tych debat. Léon Blum – premier, socjalista, krytyk komunizmu, Albert Camus – pisarz i „moralista mimo woli”, Raymond Aron – filozof, socjolog, polityczny realista. Postaci te łączy nonkonformizm, który sprawiał, że za życia byli nieraz obiektem nienawiści. Zmuszeni wybierać między zaangażowaniem a etyczną konsekwencją, wybierali to drugie, nieraz wycofując się z życia publicznego. Te biografie skłaniają do refleksji nad ceną myślowej niezależności oraz nad nieprzemijającą słabością intelektualistów do różnych form radykalizmu.

JERZY FRANCAK

Baśń nie baśń

Zsuzsa Bánk, Jasne dni, przeł. Elżbieta Kalinowska, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2014.

Dom na skraju niemieckiego miasteczka, sklecona z byle czego chatka bez adresu, ocieniona starą gruszą. Rodzina cyrkowców: wysoka i chuda Évi, pojawiający się raz w roku Zigi, ich córeczka Aja. I narratorka, która spędza z Ają niekończące się dni słonecznego lata. Na pół baśniowa idylla ociera się o kicz. Opowiedziana jest jednak w rytmie zapierającym dech, prozą nasyconą światłem, barwą, zapachem. A przy tym świat oglądany najpierw z dziecięcym, bezkrytycznym zachwytem, stopniowo nabiera wyrazistości, ukazuje dalszy, już nie tak słoneczny plan. Évi i Zigi to Węgrzy, uciekinierzy; nie przypadkiem Aja nie jest podobna do matki; pojawi się jeszcze Karl... Druga powieść niemieckiej pisarki, urodzonej w 1965 r. córki węgierskich imigrantów, jest naprawdę świetna!

TOMASZ FIAŁKOWSKI

Outsiderka

Małgorzata Szpakowska, Agata Chałupnik, Justyna Jaworska, Justyna Kowalska-Leder, Joanna Krakowska, Iwona Kurz, Szpakowska. Outsiderka, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2014.

Z profesora Małgorzatą Szpakowską, krytyczką, redaktorką „Dialogu”, opozycjonistką skazaną w tzw. procesie taterników, rozmawiają jej doktorantki. Zaczynają kwestionariuszem Prousta, kończą kwestionariuszem Žižka. Pytają o historię rodziny, życie uczuciowe, cechy charakteru, światopogląd. Odpowiedzi Szpakowskiej układają się w portret fascynującej kobiety: znawczynie historii idei i nalogowej czytelniczki kryminałów, skłonnej do wzruszeń realistki, badaczki z alergią na naukowy żargon. Która nigdy nie chciała być matką, ale która o swoich wychowankach mówi „córeczki”. Krytycznej, sarkastycznej, szczerzej. Nielubiącej działać i myśleć według wzoru, uważającej się za tytułową outsiderkę.

KALINA BŁAŻEJOWSKA

Zioła z grobu Adama

Stanisław Rosiek, Mickiewicz (po śmierci). Studia i szkice nekrograficzne, słowo / obraz terytoria, Gdańsk 2013.

Kontynuując studia zawarte przed laty w książce „Zwłoki Mickiewicza”, Stanisław Rosiek analizuje pośmiertne formy istnienia autora „Dziadów”, jego sposoby komunikowania się z nami, oddziaływanie na poglądy i losy pokoleń Polaków. W pewnym sensie Mickiewicz nadal żyje – mówi badacz, rekonstruując symboliczny status poety: od pogrzebu, gdy zdawało się „dochodzić do interakcji (umarłego) wieszczka i (osieroconych) słuchaczy”, „jakby Mickiewicz nadal był pośród nich obecny, coś im mówił, jakby ciągle jeszcze aktywnie odgrywał rolę narodowego wieszczka i pierwszego Polaka”, poprzez m.in. polskie „kłótnie nad trumną”, doniesienia prasowe o śmierci Mickiewicza i poświęcone mu kondolencje, po... wygląd ziół, które wydobyto z grobu Poety w 1890 r.

ANDRZEJ FRANASZEK

Powroty GHG

Gustaw Herling-Grudziński, Dzieła zebrane, t. 3 – Recenzje, szkice, rozprawy literackie 1957–1998. Felietony i komentarze z Radia Wolna Europa 1955–1967, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013.

To już trzeci tom „Dzieł zebranych” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. Dopiero przed nami krytyczna edycja jego najbardziej znanych utworów – „Innego świata”, „Dziennika pisanego nocą”, a zwłaszcza znakomitych opowiadań. Tymczasem otrzymujemy kolejną (ponad 1300 stron!) część pism rozproszonych, ulotnych: esejów, szkiców, felietonów, znaczących pracowite życie pisarza, będących śladem skrupulatnie spełnianych obowiązków recenzenta paryskiej „Kultury”, ale też niestrudzonej lekturowej pasji, wiodącej eseistę od Lampedusy czy Nabokowa, przez Chiaromontego, Lebensteina, Herberta lub Gombrowicza, po Jacka Bierzina czy polemikę z Jeleńskim na temat zmarłego Iwaszkiewicza...

ANDRZEJ FRANASZEK

Postmodernizm polski

Postmodernizm polski. Architektura i urbanistyka, t. 1 i 2, opr. Alicja Gzowska i Lidia Klein, Wydawnictwo 40 000 Malarzy, Warszawa 2014.

Postmodernizm wydawał się remedium na architektoniczną szarówkę ostatniej dekady PRL-u, monotonią blokowisk z wielkiej płyty i sztaprowe klocki jednorodzinnych domów. Nagle architekci zaczęli pełnymi garściami czerpać z przeszłości. Wprowadzali do architektury element zabawy, gry stylami, kształtami i kolorami. W latach 80. były to prywatne realizacje, zwłaszcza kościelne. Po przełomie 1989 r. postmodernizm stał się głównym nurtem architektury. Kształtował obraz Polski doby transformacji i szybko stał się czymś wstydlivym, a niektóre z czołowych realizacji tego kierunku to dziś synonim kiczu.

Dwa tomy przygotowane przez Alicję Gzowską i Lidie Klein pokazują różne oblicza postmodernizmu w Polsce. Znalazły się w nich teksty badaczy młodego pokolenia oraz rozmowy z czołowymi architektami tego czasu. Nie wiem, czy publikacja doprowadzi do rehabilitacji tej architektury, ale na pewno pozwoli lepiej zrozumieć ten czas.

PIOTR KOSIEWSKI